

Asia: VN/18059/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikoslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuntopyynnön diaarinumero VN/18059/2020

Pyydettyinä lausuntona Tuomioistuinvirasto esittää seuraavan.

Sinänsä rikoslain muuttamiseen ehdotetulla tavalla suhtaudutaan myönteisesti. Esityksessä kerrotut taustatekijät antavat perustellun syyn sukupuolen lisäämiseksi koventamisperusteiden luetteloon rikoslain 6 luvun 5 §:ään. Oikeushenkilöiden rangaistavuuden osalta ei myöskään ole huomautettavaa. Alla esitetyllä tavalla Tuomioistuinvirasto kuitenkin pitää yksin biologisen sukupuolen lisäämistä ongelmallisena.

Ehdotuksen perustelujen valossa ehdotuksella tavoitellaan ensisijaisesti sitä, että mies- tai naissukupuoleen perustuva vihapuhe ja häiriköinti saadaan koventamisperusteen alaisuuteen. Tähän tavoitteeseen ei edellä todetulla tavalla ole huomautettavaa.

Tasa-arvonäkökohdista on kuitenkin ongelmallista, jos ehdotettu uusi koventamisperuste sanamuotonsa nojalla näyttäisi rajautuvan yksin biologiseen ja juridiseen sukupuoleen. Vaikka esimerkiksi vihapuheen taustalla voi nimenomaisesti vaikuttaa se, kumpaa sukupuolta uhri on, on huomiota kiinnitettävä siihen, että myös muiden ja hyvinkin vakavien rikosten taustalla voi olla sukupuolisuuteen ja etenkin sen ilmentymiseen liittyviä motiiveja. Ehdotetun uuden koventamisperusteen tulisikin yksiselitteisesti olla sovellettavissa myös esimerkiksi sukupuoli-identiteetistä tai sen ilmaisusta johtuvan rikoksen seuraamusharkinnassa.

Seksuaalinen tasa-arvo edellyttää seksuaalivähemmistöjen huomioimista biologisen sukupuolimääritelmän rinnalla. Tätä taustaa vastaan epätyytyttävänä voidaan pitää sitä, että sukupuolivähemmistöjen osalta rikoksen moitittavuutta kuvaava koventamisperuste sisältyisi ehdotuksen mukaan kohtaan ”-- taikka [niihin] rinnastettavasta muusta vaikuttimesta.”

Lain soveltamistilanteiden osalta tällainen lakitekniinen rakenne olisi myös selvästi ongelmallinen. Lainsoveltajan tulisi voida, ilman erityistä väärin ymmärtämisen vaaraa, sanamuodon perusteella hahmottaa säännöksen pääasiallinen soveltamisala. Pelkän ehdotetun määrään (sukupuoli) lisäämisellä epäselväksi saattaa jäädä se, onko tarkoitus moittaa vain cisnormatiivisuutta loukkaavia tekoja, vai laajemmin myös sellaisia tekoja, joiden pontena on sukupuoleen, sen määrittelyyn tai sen ilmentymään vaikuttavat aggressiot. Tällainen soveltamisalan ulottuvuuteen liittyvä epätietoisuus tulisi oletettavasti koskemaan myös muita oikeudenhoidon viranomaisia heidän toiminnassaan.

Suppeasta sanamuodosta johtuvan periaatteellisen epätietoisuuden lisäksi voidaan käytännön syistä pitää epätoivottavana, että uuden koventamisperusteen keskeisiä soveltamistilanteita olisi etsittävä esitöistä ehdotuksessa todetulla tavalla. Tämä saattaisi heikentää lainkäytön ennakoitavuutta ja lain yhdenmukaista soveltamista.

Seksuaali- ja sukupuolikirjon määritelmiin liittyvät haasteet eivät ole riittävä peruste poiketa perus- ja ihmisoikeuslähtöisestä ja ennen kaikkea tasa-arvoisesta toteutustavasta.

Mainituista syistä ehdotettua ”rinnasteisen perusteen” käyttämistä nyt ehdotetulla tavalla ei voida pitää onnistuneena lakitekniisenä toteutuksena. Käsityksemme mukaan myöskään jo olemassa oleva koventamisperuste seksuaalinen suuntautuminen ei sekään riittävällä tavalla kata tässä lausunnossa tarkoitettuja, itse sukupuolisuuteen liittyviä moninaisempia vihavaikuttimia.

Rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvä lainsäädännön täsmällisyysvaatimus edellyttää säännöksen täsmentämistä esittämältämme osin. Kaiken sukupuolittuneen vihan tulisi olla yksiselitteisesti ja nimenomaisesti koventamisperusteen käyttöalan piirissä.

Ylijohtaja Riku Jaakkola

Erityisasiantuntija Nina Immonen

Jaakkola Riku
Tuomioistuinvirasto

Immonen Nina
Tuomioistuinvirasto